

Ευάγγελος Βενιζέλος: Η μαρτυρία του Οικουμενικού Πατριαρχείου εν μέσω των σύγχρονων γεωπολιτικών εξελίξεων και προκλήσεων

/ Γνώμες

• Του Ευάγγελου Βενιζέλου

Παναγιώτατε,

Σας ευχαριστώ θερμά για τα γενναιόδωρα λόγια που είπατε για την ταπεινότητά μου προηγουμένως. Σας ευχαριστώ θερμά για την πρότασή Σας να είμαι ομιλητής στη σημερινή σύναξη, όπως ευχαριστώ και το Διοικητικό Συμβούλιο της Αδελφότητας των Οφφικιαλίων του Οικουμενικού Θρόνου για την ομόφωνη αποδοχή της πρότασης αυτής.

Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι Αρχιερείς,

Εντιμολογιώτατοι Άρχοντες Οφφικιάλιοι,

Κυρίες και κύριοι,

Πράγματι κλήθηκα να μιλήσω για αυτό το επίκαιρο και κατά κάποιο τρόπο επικίνδυνο θέμα , τη μαρτυρία του Οικουμενικού Πατριαρχείου εν μέσω των σύγχρονων γεωπολιτικών εξελίξεων και προκλήσεων, αλλά η αλήθεια είναι ότι η ομιλία μου κατέστη ήδη περιττή μετά το όσα είπε η Α.Θ.Π ο Οικουμενικός Πατριάρχης στη δική Του προσφώνηση και μετά το ψήφισμα της Αδελφότητας για το οποίο θερμά σας συγχαίρω.

Είχε προηγηθεί άλλωστε μια βαρυσήμαντη συνέντευξη του Παναγιωτάτου στην εφημερίδα «Τα Νέα» του προηγούμενου Σαββάτου (24.1.2026), στην οποία δόθηκε η απάντηση με γλαφυρό αλλά και αυστηρό τρόπο, με τον τίτλο «Σιγά μη φοβηθώ».

Εντιμολογιώτατοι Άρχοντες, έχετε το βαρύ προνόμιο να είστε οι παραστάτες του Οικουμενικού Θρόνου. Της Μητέρας των Εκκλησιών στις οποίες παραχωρήθηκε η Αυτοκεφαλία, του Πρωτοθρόνου Πατριαρχείου της Ανατολής, της Αγίας Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.

Ο Οικουμενικός Θρόνος όμως, επειδή έχει βαθιά εκκλησιολογική συνείδηση, είναι ένας θεσμός αποφαιτικός. Είναι όπως η φλεγόμενη βάτος. Φλέγεται αλλά δεν καίγεται. Είναι αφενός το ταπεινό Φανάρι, το εμπερίστατο, το μειονοτικό. Το Φανάρι που εκφράζει όχι την πλειονοτική ορθοδοξία που γνωρίζουμε στην Ελλάδα, αλλά τη μειονοτική ορθοδοξία που βιώνουμε στην Κωνσταντινούπολη και στα περισσότερα μέρη του κόσμου, καθώς οι ορθόδοξοι χριστιανοί αποτελούν μόλις το 4% του παγκόσμιου πληθυσμού και μόλις το 12% του χριστιανικού πληθυσμού στον κόσμο. Είναι αφετέρου το λαμπρό κέντρο της Ορθοδοξίας. Αυτό που εκπέμπει το εξ Ανατολών φως προς όλη τη Δύση. Γιατί το Οικουμενικό Πατριαρχείο, του οποίου είστε οι Άρχοντες και παραστάτες, φέρει ένα βαρύ προνόμιο , το πρωτείο της διακονίας.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης ως ο πρώτος των Ορθοδόξων Επισκόπων έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα να είναι το *ultimum remedium* για την Ορθόδοξη Εκκλησία, καθώς ενώπιον Του ασκείται το έκκλητον, η έκκλητος προσφυγή. Και βεβαίως το Οικουμενικό Πατριαρχείο, χωρίς να θέλω να σας απασχολήσω με νομικές λεπτομέρειες, και μόνο από το εκκλησιαστικό καθεστώς Του που προδιαγράφεται στο λεγόμενο Διεθνές Κανονικό Δίκαιο, είναι κάτι πολύ

περισσότερο από μια Μη Κυβερνητική Οργάνωση με διεθνή εμβέλεια, είναι ένα υποκείμενο του διεθνούς δικαίου, κυρίως όμως είναι το μέτρο της δογματικής καθαρότητας της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Είναι αυτό που γνωρίζει να κινείται με θαυμαστή ισορροπία ανάμεσα στην αυστηρότητα και την οικονομία, είναι ο Θρόνος που έχει αίσθηση εσχατολογική και ταυτόχρονα τη μοναδική ικανότητα διαχείρισης των προκλήσεων της συγκυρίας. Προκλήσεων πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και σε τελική ανάλυση ανθρωπολογικών, ιδίως τώρα που ζούμε τη μεγάλη πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης, που δεν είναι μία πρόκληση μόνο τεχνολογική, αλλά είναι μία πρόκληση γεωπολιτική, καθώς η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι μια ολόκληρη επικράτεια με τη δική της κυριαρχία και είναι ένα ολοκληρωμένο και άκρως επικίνδυνο και αποτελεσματικό οπλικό σύστημα.

Όλα αυτά γίνονται Συνοδικά ,μετά διακρίσεως, με πόνο και με μνήμη, γιατί ο Οικουμενικός Θρόνος γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον εκκλησιαστικό θεσμό ότι η Εκκλησία είναι πρωτίστως μνημόσυνο. Στο μνημόσυνο βασίζεται η εκκλησιαστική κοινωνία , αλλά και η διατήρηση της επαφής μας με τις γενιές που παρήλθαν και των οποίων το κεκτημένο και την κληρονομιά έχουμε την υποχρέωση να διαφυλάξουμε.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν είναι βεβαίως η Αγία Έδρα, δεν είναι η Πόλη του Βατικανού, δεν έχει κρατική υπόσταση, δεν προΐσταται μίας ενιαίας οργανωτικής δομής, δεν διορίζει τους επισκόπους σε όλη την υφήλιο, ούτε έχει την πολυμέρεια και την ευελιξία των προτεσταντικών δογμάτων, αλλά έχει αυτό το μοναδικό πλεονέκτημα της αίσθησης του μακρότατου ιστορικού χρόνου.

Όπως είπε ήδη ο Παναγιώτατος, με τη λεπτότητα που τον διακρίνει, το γεγονός ότι η Κωνσταντινούπολη, η νέα Ρώμη, είναι η έδρα του Πατριαρχείου εντός της επικράτειας της Τουρκικής Δημοκρατίας του επιβάλλει να κινείται εντός του πλαισίου του Συντάγματος και της έννομης τάξης της Τουρκικής Δημοκρατίας και να παρακολουθεί την καμπύλη των ελληνοτουρκικών σχέσεων, της οποίας δεν είναι αντικείμενο, αλλά από την οποία προφανώς επηρεάζεται, όπως επηρεάζεται φυσικά και από τη ρευστοποίηση συνολικά που διεθνούς τοπίου.

Δεν όμως καθόλου τυχαίο ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης, υπερβαίνοντας κάθε νομική τυποποίηση, γίνεται αντιληπτός και παραδεκτός ως ομόλογός τους από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων, από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Όλοι δε οι διεθνείς οργανισμοί, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Κοινοβουλευτική Συνέλευσή του αλλά και η Επιτροπή Δημοκρατίας δια του Δικαίου (Επιτροπή Βενετίας) και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αντιλαμβάνονται το Οικουμενικό Πατριαρχείο ως διεθνή οντότητα, ως υποκείμενο του Διεθνούς

Δικαίου. Αυτό απεικονίζει το κύρος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το κύρος της διακονίας του και την εγκυρότητα του λόγου του.

Άρα έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία να δούμε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, του οποίου είστε οι Άρχοντες, πώς αντιλαμβάνεται τη μαρτυρία του στην παρούσα διεθνή συγκυρία την τόσο απαιτητική, αβέβαιη και απειλητική.

Επιτρέψτε μου να θυμίσω τι μπορεί να σημαίνει η λέξη μαρτυρία. Πολλές φορές μαρτυρία είναι απλά και μόνο η σιωπή που είναι πιο εύγλωττη από οποιονδήποτε πανηγυρικό και ευθύ λόγο. Αλλά κυρίως η μαρτυρία του Οικουμενικού Πατριαρχείου είναι η δύναμη του λόγου του, η ποιμαντική του μέριμνα, η φροντίδα του για τον Οικουμενικό διάλογο, η άσκηση της εκκλησιαστικής διπλωματίας, που είναι μία από τις λεπτότερες και δυσκολότερες όψεις της διπλωματίας. Αναφέρθηκε ήδη το γνωστό σε όλους ότι η οικολογική θεολογία, η προνοητική, η προφητική πρωτοβουλία του Οικουμενικού Πατριάρχη σε σχέση με την οικολογική ευαισθησία και την κλιματική κρίση, είναι μία διεθνούς εμβέλεια μαρτυρία του Οικουμενικού Θρόνου.

Η σύγκληση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Κρήτης πριν από δέκα χρόνια και το κείμενο περί της του κόσμου ζωής, που είναι η κωδικοποίηση ενός σύγχρονου θεολογικού λόγου, που δεν διστάζει και δεν φοβάται να αναμετρηθεί με τα μεγάλα πρακτικά και επιτακτικά ερωτήματα του καθημερινού βίου των ανθρώπων είναι ένα άλλο δείγμα. Αλλά και η Νίκαια ως πολύ μεγάλη πρωτοβουλία, η παρουσία του Πάπα Λέοντος, του Πατριάρχη της Δύσης, η συμμετοχή του στη θρονική εορτή του Οικουμενικού Πατριαρχείου, είναι νομίζω η παραδοχή πως η christianitas δεν συγκροτείται χωρίς το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Χωρίς την ανατολική χριστιανική εκδοχή, δεν συγκροτείται ούτε η δυτική. Άρα, η καθ' ημάς Ανατολή είναι αναπόσπαστο και θεμελιώδες, καταστατικό θα έλεγα, στοιχείο, της Δύσης συνολικά. Αυτό θα μας φανεί χρήσιμο σε όσα θα πούμε για τη συγκυρία και για τις γεωπολιτικές προκλήσεις.

Η πρώτη μέριμνα του Οικουμενικού Πατριαρχείου από την άποψη αυτή, επειδή είχε την ευθύνη της χορήγησης των αυτοκεφαλιών, αρχίζοντας από την περιπέτεια της ελλαδικής Αυτοκεφαλίας και φτάνοντας στην μεγάλη εκκλησιολογική και διεθνοπολιτική πρόκληση της ουκρανικής Αυτοκεφαλίας, είναι να εξηγεί και να διδάσκει πως είναι άλλο πράγμα η Αυτοκεφαλία, αυτή η ορθόδοξη βεσπφαλική αντίληψη πως κάθε εθνικό κράτος πρέπει να έχει και τη δική του εθνική εκκλησία και άλλο ο εθνοφυλετισμός. Για την Ορθοδοξία, η πρώτη και η σταθερή γεωπολιτική πρόκληση είναι η διάκριση ανάμεσα στην Αυτοκεφαλία και τον εθνοφυλετισμό.

Γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να τονίζουμε πως ο λόγος του Πατριαρχείου εκφράζει την Ορθοδοξία της ειρήνης και της καταλλαγής, την Ορθοδοξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικολογικής ευαισθησίας, και προφανώς δεν εκφράζει μια Ορθοδοξία του πολέμου, της ηγεμονίας, του αυταρχισμού και του ολοκληρωτισμού.

Η «στρατηγική» του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής και το κριτήριό του για την αντιμετώπιση των σημερινών προκλήσεων, περιλαμβάνεται στο κείμενο της Θείας Λειτουργίας του Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Στην αρχή της, στα Ειρηνικά, στη Μεγάλη συναπτή. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης ως λειτουργός, ως προσκομίζων τα Τίμια Δώρα μας λέει κάθε φορά που λειτουργεί, δια του διάκονου πως εύχεται, αγωνίζεται και προσεύχεται «υπέρ της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου, ευσταθείας των αγίων του Θεού Εκκλησιών και της των πάντων ενώσεως» .

Άρα έχει πολύ μεγάλη σημασία η εμμονή στον δια-χριστιανικό διάλογο, η εμμονή στον δια-θρησκευτικό διάλογο, ο συστηματικός και επίμονος αγώνας κατά του θρησκευτικού φονταμενταλισμού.

Η διάκριση μεταξύ Αυτοκεφαλίας και εθνοφυλετισμού, η αντίθεση σε κάθε εκδοχή του θρησκευτικού φονταμενταλισμού και η επανάληψη της δέησης υπέρ της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου, είναι κατά τη γνώμη μου το τρίπτυχο της διεθνούς πολιτικής του Οικουμενικού Θρόνου. Ένα τρίπτυχο θεολογικά θεμελιωμένο, εκκλησιολογικά υποστατό και ταυτόχρονα πολιτικά, με θύραθεν κριτήρια, απολύτως επίκαιρο και έγκυρο.

Ποιες είναι όμως οι γεωπολιτικές εξελίξεις και προκλήσεις στις οποίες αναφερόμαστε και τις οποίες υπαινικτικά έχουμε αντιμετωπίσει μέχρι τώρα; Νομίζω ότι πρώτη είναι η βαθιά κρίση του δυτικού παραδείγματος. Στην πραγματικότητα ο κίνδυνος να διαλυθεί η Δύση ως ιστορική κατάκτηση, ως πολιτιστικό κεκτημένο, αλλά και ως κεκτημένο της φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Παρατηρούμε την ευρωατλαντική δυσαρμονία, τη σύγκρουση δύο διαφορετικών αντιλήψεων για το τι είναι φιλελεύθερη δημοκρατία, τη σύγκρουση δύο διαφορετικών αντιλήψεων για το ποιος είναι ο αντίπαλος και ποιος είναι ο φίλος και ο σύμμαχος. Παρατηρούμε τη μετάβαση από έναν κόσμο που για πολλά χρόνια ήταν μονοπολικός, σε έναν κόσμο που επανέρχεται στη λογική των σφαιρών επιρροής. Σε έναν κόσμο που διέπεται από τον συναλλακτικό βολонταρισμό, από την προτεραιότητα της γεωοικονομίας έναντι της γεωπολιτικής και βεβαίως από την πλήρη απαξίωση του Διεθνούς Δικαίου και των διεθνών οργανισμών. Δεν

πρόκειται μόνο για την αμφισβήτηση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ή του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, αλλά και για την αμφισβήτηση πια του ίδιου του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Πρέπει να δούμε με πολύ μεγάλη προσοχή αυτό το υβρίδιο του Συμβουλίου Ειρήνης πώς θα εξελιχθεί, καθώς καταργούνται όλα τα γνωστά πρωτόκολλα συμπεριφοράς με τα οποία κινούμαστε και στην περιοχή μας, στην Ανατολική Μεσόγειο, στα Βαλκάνια, στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις, τα τελευταία 50 χρόνια. Δεν υπάρχουν πια στερεότυπα και αυτονόητα.

Καταδικάστηκε με πολλούς τρόπους, ομοθυμαδόν, η αήθης επίθεση της Υπηρεσίας Εξωτερικών Πληροφοριών της Ρωσικής Ομοσπονδίας κατά του Οικουμενικού Πατριαρχείου και προσωπικά κατά του Οικουμενικού Πατριάρχη. Είναι, θα έλεγα, κωμικοτραγικό να έχει εκδοθεί αυτή η ανακοίνωση μετά τη βαρυσήμαντη ομιλία που εκφώνησε ο Πατριάρχης την ημέρα των Θεοφανίων προσφωνώντας τον Μητροπολίτη Κιέβου και προκαθήμενο της Αυτοκεφάλου Ουκρανικής Εκκλησίας, τον κύριο Επιφάνιο στο Φανάρι. Όποιος μελετήσει με προσοχή την ομιλία αυτή θα δει τι σημαίνει εκκλησιολογική αντίληψη για τα πράγματα, ποιμαντική μέριμνα, καταλλαγή, διαρκής ανοιχτή πρόσκληση για συμφιλίωση, για συνύπαρξη, για συμπερίληψη μέσα σε ένα εκκλησιαστικό Σώμα που είναι, όπως γνωρίζετε καλύτερα από μένα, το *corpus mysticum*, που και στην Ουκρανία είναι ένα, όσο και αν θέλουμε να το αντιμετωπίσουμε ως διασπασμένο, για λόγους πολιτικούς ή ακόμη και για λόγους οργανωτικούς, εκκλησιαστικούς.

Επειδή στην Ουκρανία θα στραφεί η προσοχή της διεθνούς κοινότητας και πάλι, εν όψει των συζητήσεων που διεξάγονται και αυτή τη στιγμή που μιλάμε στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα για ένα σχέδιο για την ειρήνη ή πάντως για την κατάσταση στην Ουκρανία, έχει μεγάλη σημασία να το πληροφορηθούν αυτό όσοι έχουν την ευθύνη των χειρισμών και κυρίως την ισχύ λήψης των αποφάσεων, έστω και αν αυτός τελικά είναι ένας, ο οποίος νομίζω ότι είναι δεκτικός από την άποψη αυτή, ιδίως μετά τη συνάντηση που είχε με τον Παναγιώτατο στον Λευκό Οίκο. Συνάντηση από την οποία είμαι βέβαιος ότι θα έμεινε καταγοητευμένος, όπως όλοι οι συνομιλητές του Παναγιωτάτου.

Μπορούμε να μιλήσουμε για όλες τις μεγάλες προκλήσεις της εποχής, αλλά η οικονομία του χρόνου της συνάντησης μας δεν το επιτρέπει. Αρκεί, νομίζω, να αναδείξουμε τη διαφορετική αίσθηση του ιστορικού χρόνου που έχουν οι κυβερνήσεις, τα κράτη, ο δημοσιογραφικός κόσμος από τη μία πλευρά και το Οικουμενικό Πατριαρχείο από την άλλη πλευρά, ως ο κατεξοχήν εκφραστής μιας θεολογικής αντίληψης περί χρόνου. Αυτή η θεολογική αίσθηση του χρόνου, τα έσχατα, η αναγωγή εις τον αιώνα των αιώνων, είναι το μεγάλο πλεονέκτημα του

Οικουμενικού Πατριαρχείου στη συνάντησή του με τις γεωπολιτικές προκλήσεις.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο οφείλει για λόγους πρωτίστως ποιμαντικούς, να επικοινωνεί με την Ιστορία, ακόμη και με τη συγκυρία, άρα να έχει και αίσθηση του συσχετισμού των δυνάμεων επί του πεδίου. Αυτό αφορά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις προοπτικές της, την Ευρωπαϊκή ασφάλεια, τη Δύση στην οποία αναφέρθηκα. Αυτό άλλωστε εναρμονίζεται με την οικουμενικότητα του Οικουμενικού Θρόνου.

Αυτό δεν αφορά μόνο την ποιμαντική του μέριμνα, *in partibus infidelium*, αφορά αυτή καθ' αυτή την αντίληψή του για τα πράγματα. Η αντίληψή του λοιπόν είναι οικουμενική. Όπως ακριβώς οικουμενική, με την έννοια του σύμπαντος κόσμου, είναι και η αντίληψή του για την κλιματική κρίση.

Επειδή το Οικουμενικό Πατριαρχείο πρωτίστως θεολογεί, πρωτίστως προσεύχεται, πρωτίστως επευλογεί, πρωτίστως εκφράζει μια θεολογία του προσώπου, μια θεολογία ευχαριστιακή, μπορεί να αντιμετωπίσει τις μεγάλες γεωπολιτικές προκλήσεις μόνο επιμένοντας στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στην ανάγκη για ειρήνη και καταλλαγή, στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή της ζωής και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στην προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας και ανεκτικότητας, στον σεβασμό της πνευματικής ελευθερίας, στην οικολογική ασφάλεια, στο θεμελιώδες παγκόσμιο δικαίωμα στην επιβίωση του πλανήτη, στο δικαίωμα και την υποχρέωση κλιματικής αλληλεγγύης διαγενεακής που αποτυπώθηκε στην πρόσφατη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για τις υποχρεώσεις των κρατών σε σχέση με την κλιματική κρίση και βεβαίως σε όσα ανέφερα προηγουμένως για την πρόκληση του μετα-ανθρωπισμού που προκύπτει μέσα από τις βέβαιες καταχρήσεις της Τεχνητής Νοημοσύνης που είναι ένα δεδομένο το οποίο δεν μπορούμε να αντιμετωπιστούμε λουδιστικά σπάζοντας τις υποδομές της αλλά κατανοώντας και αξιοποιώντας τα νέα δεδομένα που μας παρέχει.

Ως εκ τούτου το Οικουμενικό Πατριαρχείο μέσα στη ίδια την παράδοση του και μέσα στην αναδίφηση της Ιστορίας του βρίσκει όλα εκείνα τα στοιχεία που συγκροτούν τη μαρτυρία του και με τον τρόπο αυτό θα ανταπεξέλθει με πραότητα, με ηρεμία και βεβαίως έχοντας αυτήν τη δική του αδιατάρακτη αίσθηση του χρόνου, στις προκλήσεις αυτές που θα παρέλθουν όπως παρήλθαν και πολλές άλλες προηγουμένως. -

*** Ομιλία στην εκδήλωση της Αδελφότητας Οφφικιαλίων του Οικουμενικού Πατριαρχείου “Παναγία η Παμμακάριστος” στη Θεσσαλονίκη (ξενοδοχείο Ηλέκτρα Παλλάς) , στις 31.1.2026 . Την εκδήλωση τίμησε με την παρουσία και τον χαιρετισμό Της η Α.Θ.Π ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος**

Φωτό: Νίκος Παπαχρήστου